

Çocuk ve Ergenlerde Olumsuz Bilişlerin Değerlendirilmesi: Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği'nin Uyarlanması

Derya Atalan ERGİN¹, Emine Gül KAPÇI²

¹Yüksek lisans öğrencisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı

²Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

Özet

Amaç: Çocuk ve ergenlerin olumsuz bilişlerini değerlendiren Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği'nin (Schniering ve Rapee 2002) çocuk ve ergenlerde kullanımına yönelik psikometrik özelliklerini değerlendirmektir.

Yöntem: Araştırmaya Ankara ilindeki ilköğretim okullarında eğitim gören, yaşları 9-16 arasında (Yaş X=12.30; SS=1.26) değişen, 4. - 8. sınıflara devam eden toplam 534 çocuk ve ergen katılmıştır. Katılımcıların 276'sı kız, 258'i erkektir.

Bulgular: Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri önerilen dört faktörlü yapının Türk çocuklarına uygunluğunu desteklemektedir. Bu faktörler varyansın yaklaşık %50'sini açıklamıştır. Sosyal tehdit faktörü varyansın %31.72'sini, kişisel başarısızlık faktörü varyansın %8.32'sini, düşmanlık faktörü varyansın %5.80'sini ve fiziksel tehdit faktörü varyansın %5.10'unu açıklamıştır. Özgün çalışmada kişisel başarısızlık varyansın önemli bir bölümünü açıklarken, bu çalışmada sosyal tehdit birinci faktör olarak belirmiştir. Test tekrar test kararlılığı ($r=.90$) ve iç tutarlılık ($\alpha =.94$) güvenilirlik analizleri ölçeğin yüksek bir güvenilirlikte değerlendirme yaptığını göstermiştir.

Sonuç: Çocuk ve ergenlerde olumsuz bilişlerin varlığını ve şiddetini değerlendiren bu ölçek, araştırma ve klinik uygulamaların yanı sıra çocuk ve ergenlerin düşünce içeriklerinin önemli olduğu arkadaşlık ilişkileri, akademik başarı ve zorbalık gibi alanlara yönelik önleyici psikolojik danışmanın önemli olduğu eğitim ortamlarında da kullanılabilir. **(Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi 2013; 2: 72-77)**

Anahtar Sözcükler: Çocuk, ergenler, biliş, ölçek

Abstract

Evaluation of Negative Cognitions in Children and Adolescents: Children's Automatic Thoughts Scale

Objective: Objective: The aim of the present study is to evaluate psychometric properties of the Children's Automatic Thoughts Scale to children and adolescents.

Method: A total of 534 children and adolescents aged 9-16 participated in the study. They attended elementary schools in Ankara. Of these participants 276 were girls and 258 were boys. The mean age of the group was 12.30 (SD=1.26). They were attending 4th to 8th grade of the elementary schools.

Results: Exploratory and Confirmatory factor analyses confirmed the four factor model (Schniering and Rapee 2002). The four factor model explained 50% of variance. The first factor was social threat and 31.72% of the total variance. Followed by personal failure, hostility and physical treat factors explaining 8.32%, 5.80% and 5.10 % of the total variance. Social threat was found to be explaining the higher variance in the present study while personal failure was the first factor explaining higher variance in the original study. Test-retest reliabilities with two weeks interval demonstrated that the Children's Automatic Thoughts Scale is a reliable instrument ($r=.90$). Cronbach Alpha was found to be and .94. These reliability and validity analyses supported that Children's Automatic Thoughts Scale could be used with Turkish children.

Conclusion: Children's Automatic Thoughts Scale, evaluates the presence and severity of negative cognition in children and adolescents, could be utilized in research and clinical practice. It could also be used in educational settings where the thought content of children and adolescents are important in areas such as friendship, academic success and bullying. **(Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapy and Research 2013, 2: 72-77)**

Key words: Child, adolescents, cognition, scale

GİRİŞ

Çocukluk ve ergenlik duygusal, fiziksel ve psikososyal yönden gelişmenin görece hızlı olduğu dönemlerdir. Bu dönemdeki pek çok çocuğun ve ergenin çeşitli duygusal ve davranışsal sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Ergenlerde kaygı bozukluklarının yaşam boyu görülme sıklığının (life time prevalence) %31.9, davranış bozukluklarının %19.1, duygu durum bozukluklarının %14.3 ve madde kullanım bozukluklarının %11.4 olduğu ve herhangi bir bozukluğu sergileyen ergenlerin %40'ının bir başka bozukluğu da sergilediği, ağır işlev sorunlarına kaynaklık eden bozuklukların genel yaygınlığının (overall prevalence) ise %22.2 olduğu bildirilmiştir (Merikangas ve ark. 2010a). Bir başka çalışmada da 8-15 yaş grubundaki Amerikalı çocuklarda ruhsal bozuklukların bir yıl içindeki yaygınlığı incelenmiş, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun %8.6, duygu durum bozukluklarının %3.7, davranım bozukluğunun %2.1, panik ya da yaygın kaygı bozukluğunun %0.7 ve yeme bozukluklarının %0.1 olduğu bulunmuştur. Bu çocukların ancak yarısının ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmak için başvuruda bulunduğu görülmüştür (Merikangas ve ark. 2010b). Türkiye'de, Çocuk Davranış Ölçeği'nden (CBCL-Child Behavior Checklist) yararlanarak gerçekleştirilen bir tarama çalışmasında 2-3 yaş aralığındaki çocukların %11.9'unun klinik, %18.6'sının ise sınır düzeyde duygusal davranışsal sorunlar yaşadığı ve belki de daha da önemlisi bu çocukların hiçbirinin ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmadığı bulunmuştur (Erol ve ark. 2005).

Yukarıda bulguları özetlenen bu araştırmalar önlemeye ve erken müdahaleye yönelik adımların gerekliliğine işaret etmektedir. Duygusal davranışsal sorunların başlamasında ve sürdürülmesinde bilişlerin önemli olduğu bilinmektedir. Etkili bir tedavide de düşünceleri ve inançları da kapsayan bilişlerdeki değişimin önemi vurgulanmaktadır (Kendall 1984, Beck 1976, Beck 2005).

Türkiye'deki alanyazın incelendiğinde yetişkinler için olumsuz bilişleri değerlendirmeye yönelik ölçekler bulunmasına karşın, çocuk ve ergenler için geliştirilen ya da uyarlanan araçların sayısı oldukça sınırlıdır. Uyarlaması yapılan araçlardan biri Leitenberg (2002) tarafından geliştirilen Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği'dir (Karakaya ve ark. 2007). Bu ölçek 'felaketleştirme', 'aşırı genelleme', 'kişiselleştirme' ve 'seçici soyutlama' olarak sınıflandırılan bilişsel çarpıtmaları değerlendirmektedir. Bu alandaki bir diğer araç 'Negatif Duygulanım Kişisel Bildirim Ölçeği'dir (Negative Affectivity Self

Statement Scale) (Ronan ve ark. 1994). Bu ölçeğin dezavantajı hem bilişleri (Örneğin, 'Diğer çocuklar benimle alay eder', 'Genellikle her şeyi berbat ederim') hem de belirtileri (Örneğin, 'Çok üzgünüm' 'Korkuyorum) değerlendirmesidir. Bu alanda yararlanılan değerlendirme araçlarından bir bölümü ise aslında yetişkinler için geliştirilmiştir. Bunlara örnek olarak 'Çocuklar için Bilişsel Üçlü Envanteri' (Cognitive Triad Inventory for Children) (Kaslow ve ark. 1992) ve 'Çocuklar için Otomatik Düşünceler Ölçeği' (Automatic Thoughts Questionnaire for Children) (Stark ve ark. 1990) verilebilir. Kişisel bildirim dayalı değerlendirme araçlarında yetişkinlerle çocukların maddelerde belirtilen ifadeleri anlama becerileri arasında farklılıklar olabileceği belirtilmektedir (Schniering ve ark. 2000). 'Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği' (Children's Automatic Thoughts Scale) (Schniering ve Rapee 2002) bu sınırlılıkları gidermektedir. Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği (ÇODÖ) kaygı, depresyon ve davranım bozukluğu tanısı alan çocukların ifadelerinden yararlanarak geliştirilmiştir. ÇODÖ'nin oldukça iyi düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğu gösterilmiştir (bkz. yöntem bölümü). Uluslararası çalışmalarda da kullanılan bu ölçek 8-18 yaş aralığı gibi göreceli olarak geniş bir yaş aralığında bulunan çocuk ve ergenlerde kullanılabilir (Hogendoorn ve ark. 2010).

Bu araştırmanın temel amacı, çocuk ve ergenlerin bilişlerini -otomatik negatif düşüncelerini- değerlendiren ÇODÖ'nin Türk çocuklarında kullanımına yönelik psikometrik özelliklerini incelemektir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Bu çalışmaya Ankara ilinin Mamak ilçesindeki bir ilköğretim okulunun 4.-8. sınıflarına devam eden toplam 534 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 276'sı kız (%51.7) 258'i erkektir (%48.3). Öğrencilerin yaş aralığı 9-16 ve yaş ortalaması 12.30'dur (SS=1.26). Toplam 123 öğrenciden elde edilen veriler test-tekrar test güvenilirliğinde kullanılmış, diğer tüm analizler ise kalan 411 öğrenciden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bilgi Formu: Bilgi formunda sınıf, yaş ve cinsiyet gibi değişkenlere ilişkin bilgiler yer almıştır.

Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeği (ÇODÖ): Bu ölçek (Children's Automatic Thoughts Scale) (Schniering ve Rapee 2002) çocuk ve ergen-

lerde olumsuz düşünceleri geniş bir yelpazede değerlendirmek için tasarlanmış bir kişisel bildirim aracıdır. ÇODÖ toplam 40 maddeden ve dört faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler, fiziksel tehdit (Örn; 'Bir kaza geçireceğim'), sosyal tehdit (Örn; 'Çocuklar benim aptal olduğumu düşünecek'), kişisel başarısızlık (Örn; 'Hiçbir şeyi doğru dürüst yapamam') ve düşmanlık (Örn; 'Eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır') olarak adlandırılmıştır. Ölçekteki her bir maddeye verilecek yanıtlar 0-4 arasında puanlanmaktadır (0 = hiçbir zaman, 1 = bazen, 2 = sık sayılır, 3 = sık sık ve 4 = her zaman). Çocuktan son bir hafta içerisinde her bir maddede yer alan düşüncenin aklına ne kadar sıklıkla geldiğini düşünerek işaretlemesi beklenmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 160'tır. Ölçekten ve her bir alt ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği olumsuz düşüncelerdeki artışa işaret etmektedir.

Özgün araştırmada, ÇODÖ'nün geçerlik ve güvenilirliği toplam 762 klinik tanısı olmayan ve 131 klinik tanısı olan çocuk ve ergenden elde edilen verilerle değerlendirilmiştir. Klinik tanısı olan ve olmayan (normal) çocukların yaş aralığı 7-16'dır (klinik grup yaş $M=12$, $SS=2.84$; ve normal grup yaş $M=13$, $SS=2$). Çalışmaya katılan kız ve erkek çocuk sayıları her iki grupta birbirine yakındır (normal kız $n=392$ erkek, $n=370$ ve klinik kız $n=66$, erkek $n=65$). Amerikan Psikiyatri Birliği (1994) DSM IV'e göre yapılan değerlendirmede çocukların 43'ü depresyon, yine 43'ü kaygı ve 45'i davranış bozuklukları tanısı almışlardır. Klinik gruptan elde edilen veriler ayırtma geçerliğini değerlendirmede yararlanılmıştır. Klinik olmayan grubun her üç gruptan -depresyon, kaygı ve davranış bozuklukları gruplarından- anlamlı düzeyde daha düşük ortalamaya sahip olduğu ($p<.0001$) dolayısıyla ölçeğin ayırtma geçerliğine sahip olduğu görülmüştür. Diğer tüm analizler klinik olmayan gruptan elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir.

Birinci düzey (first order model) ve ikinci düzey (higher order model) doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları, ölçeğin tüm maddelerinin tek bir yapı olarak birarada ya da faktörlerin ayrı ayrı kullanılabilceğini sınavan modeli desteklemiştir (Goodness of Fit Index $GFI=.95$; Adjusted Goodness of Fit Index $AGFI=.94$; Normed Fit Index $NFI=.94$; Comparative Fit Index $CFI=.93$). Her bir faktör için ayrı ayrı gerçekleştirilen analizlerde, kişisel başarısızlık faktörü varyansın .86'sını, fiziksel tehdit faktörü varyansın .82'sini, sosyal tehdit faktörü varyansın .67'sini ve düşmanlık faktörü varyansın .31'ini açıkladığı görülmüştür.

Test tekrar test kararlılığı bir ay ve üç ay aralıklarla toplam 134 çocuk ve ergenden elde edilen verilerle

değerlendirilmiştir. Ölçeğin tümüne alt-ölçekleri için bir ve üç ay aralıklarla gerçekleştirilen analizler, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğine sahip olduğunu göstermiştir (ölçeğin tümü için bir ay test-tekrar test $r=.79$ üç ay test-tekrar test $r=.76$; fiziksel tehdit bir ay test-tekrar test $r=.74$ üç ay test-tekrar test $r=.77$; sosyal tehdit bir ay test-tekrar test $r=.78$ üç ay test-tekrar test $r=.73$; kişisel başarısızlık bir ay test-tekrar test $r=.80$ üç ay test-tekrar test $r=.74$ ve düşmanlık bir ay test-tekrar test $r=.66$ üç ay test-tekrar test $r=.68$).

Çeviri Süreci: ÇODÖ'yü geliştiren yazarlardan biri olan Ron Rapee'den izin yazısının alınmasının ardından ölçek bu araştırmanın yazarları tarafından Türkçe'ye çevrilmiş; yine bir başka akademisyen tarafından ters-çevirisi yapılmıştır. Ters çeviride farklılık olduğu gözlenen altı madde üzerinde yeniden çalışılmış ve İngilizce kavramsal eşdeğerliği karşılayan ifadeler oluşturulduktan sonra ÇODÖ uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

İşlem

Bu çalışmaya, Ankara ilinin Mamak ilçesinde alt ve orta SED'den öğrencilerin devam ettiği Mamak ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulunun 4.-8. sınıflarına devam eden öğrenciler davet edilmiştir. Öğrencilere, çalışmaya katılımın gönüllülüğe dayalı olduğu bilgisi verilmiş, ölçekler bu çalışmanın yazarlarından olan (DAE) okul psikolojik danışmanının eşliğinde rehberlik derslerinde doldurulmuştur. Bir grup öğrenciden ölçekleri iki hafta ara ile doldurmaları istenmiş ve bu veriler test-tekrar test güvenilirliği analizlerinde yararlanılmıştır. Diğer öğrencilerden elde edilen veriler ise tek oturumda toplanmış ve geçerlik analizlerinde kullanılmıştır. Öğrencilerin herhangi bir psikiyatrik hastalık tanısı alıp almadığına ilişkin bilgi edinilmemiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

ÇODÖ'nin faktör yapısını belirlemek amacıyla toplam 411 çocuktan elde edilen verilerin yaklaşık yarısıyla Açımlayıcı (AFA $n=211$) ve kalanıyla da Doğrulayıcı (DFA $n=200$) faktör analizi yapılmıştır. Örneklem yeterliğini değerlendiren Kaiser Meyer Olkin (KMO .90) ile Bartlett's testi ($p<.0001$) AFA'nin uygunluğuna işaret etmiştir. Promax döndürmeli faktör analizi (Principal axes analysis with promax rotation) Schniering ve Rapee'nin (2002) önerdiği dört faktörlü yapıyı desteklemiştir. Toplam var-

Tablo 1. Promax Döndürmeli Faktör Analizine Dayalı Faktör Yük Değerleri ve Madde Toplam Korelasyonları.

Faktörler	Maddeler	Madde No	Madde yükleri	Madde toplam r
Sosyal Tehdit	Çocuklar benim aptal olduğumu düşünecek.	1	.71	.48
	Bana sataşacaklar diye endişeleniyorum.	6	.32	.36
	Çocuklar bana gülecek.	8	.71	.40
	Salak gibi görüneceğim.	14	.72	.56
	İnsanlar benim hakkımda kötü şeyler düşünüyor.	18	.48	.61
	Diğer çocukların hakkımda ne düşüneceği beni korkutuyor.	21	.58	.52
	Aptal biri gibi görünüyorum.	25	.80	.55
	Diğer çocuklar benimle dalga geçiyor.	29	.45	.52
	Herkes bana bakıyor.	31	.39	.49
	Kendimi salak durumuna düşüreceğim diye korkuyorum.	32	.76	.56
Kişisel Başarısızlık	Hiçbir şeyi doğru dürüst yapamam.	3	.32	.43
	Değersizim.	11	.67	.64
	Artık hiçbir şeyin bana yararı olmaz.	13	.51	.45
	İşlerin ters gitmesi benim hatam.	17	.41	.55
	Hayatımı karmakarışık bir hale getirdim.	23	.53	.65
	Hiçbir zaman diğer insanlar kadar iyi olamayacağım.	26	.53	.54
	Başarısız biriyim.	28	.44	.53
	Hayat yaşamaya değmez.	30	.50	.56
	Hiçbir zaman problemlerimin üstesinden gelemeyeceğim.	34	.32	.49
	Kendimden nefret ediyorum.	38	.64	.67
Düşmanlık	Eğer hak ederlerse insanlardan öcümü alma hakkım vardır.	2	.70	.50
	Diğer çocuklar aptal.	5	.47	.32
	Çoğu insan bana karşı.	10	.52	.61
	Bana takanların yaptıkları yanlarına kar kalmayacak.	15	.74	.51
	Eğer biri bana zarar verirse benim de O'na zarar verme hakkım vardır.	19	.74	.41
	Bazı insanlar başına gelen şeyleri hak eder.	22	.62	.41
	Benim hatam olmayan şeylerden dolayı her zaman suçlanırım.	27	.44	.59
	İnsanlar her zaman beni bir belaya bulaştırmaya çalışıyor.	35	.44	.47
	Bazı insanlar kötüdür.	37	.56	.37
	Kötü insanlar cezalandırılmayı hak eder.	40	.64	.34
Fiziksel Tehdit	Bir kaza geçireceğim.	4	.46	.52
	Delireceğim.	7	.59	.61
	Öleceğim.	9	.59	.51
	Annem veya babam zarar görecektir.	12	.71	.49
	Kontrolümü kaybetmekten korkuyorum.	16	.44	.61
	Zarar göreceğim.	20	.54	.55
	Çok kötü bir şey olacak.	24	.59	.61
	Biri ölebilir diye korkuyorum.	33	.76	.44
	Bende bir terslik var.	36	.39	.64
	Değer verdiğim birinin başına bir şey gelecek.	39	.72	.53

yansın yaklaşık %50'sini açıklayan bu faktörlerden Sosyal tehdit faktörü varyansın %31.72'sini, kişisel başarısızlık faktörü varyansın %8.32'sini, düşmanlık faktörü varyansın 5.80'sini ve fiziksel tehdit faktörü varyansın %5.10'unu açıklamıştır. Burada dikkat çeken nokta Schniering ve Rapee'nin (2002)'nin analizlerinde varyansın açıklanmasında sırasıyla kişisel başarısızlık, fiziksel tehdit, sosyal tehdit ve düşmanlık faktörleri sıralanırken şimdiki analizlerde bu sıralamada sosyal tehditin varyansın önemli bir bölümünü açıkladığı, bunu kişisel başarısızlık ve düşmanlık alt faktörlerinin izlediği görülmektedir. Fiziksel tehdit ise en düşük oranda varyansı açıklamıştır. Bazı maddelerin birden fazla faktöre yüklendiği görülmüştür. Örneğin, 'Değersizim' maddesi .67 olarak 'Kişisel başarısızlık' faktörüne yüklenmekle birlikte, aynı maddenin .42 yük değeriyle 'Sosyal tehdit' faktörüne de yüklendiği görülmüştür. Bununla birlikte, sözü edilen bu maddenin daha yüksek düzeyde yer aldığı faktöre yüklenmesinden ötürü, önerilen model DFA ile sınanmıştır. AFA'ya ilişkin faktör yük değerleri Tablo 1'de sunulmuştur.

DFA ile hesaplanan (x2/sd) oranı 3,47 olduğu görülmüştür (p<.0001). GFI değerinin .90, IFI değerinin .95, CFI değerinin .95, NFI değerinin .92, NNFI değerinin .95, RFI değerinin .91, RMR değerinin .06 ve RMSEA değerinin de .07 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, önerilen dört faktörlü modelin verilerle uyumlu olduğuna işaret etmektedir (Sümer 2000). Maddelerin ölçme gücünü saptamak için madde toplam korelasyonlarına da bakılmıştır. Ölçme gücünün iyi düzeyde olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 1).

Sonuç olarak, ÇODÖ'nin AFA ve DFA sonuçları dikkate alındığında, ölçeğin dört faktörlü yapısının desteklendiği görülmüştür.

Güvenirlilik Analizleri

Ölçeğin iki hafta ara ile 123 kişi üzerinden hesaplanan test-tekrar test güvenirliliği sosyal tehdit için .88 (p<.001), fiziksel tehdit için .91 (p<.001), kişisel başarısızlık için .89 (p<.001) ve düşmanlık adlı alt-ölçek için .91 (p<.001) ve ölçeğin tamamı için ise .90 (p<.001) olarak hesaplanmıştır. ÇODÖ'nin iç tutarlılığı Cronbach Alfa ile değerlendirilmiştir. Tüm ölçek için bu değer .94, sosyal tehdit, fiziksel tehdit, kişisel başarısızlık ve düşmanlık alt-ölçekleri için bu değerler sırasıyla .85, .86, .84 ve .80 olarak hesaplanmıştır.

SONUÇ

Bu araştırmada çocuk ve ergenlerin bilişlerini değerlendirmek üzere Schniering ve Rapee (2002) ta-

rafından geliştirilen ÇODÖ'nin Türk çocuklarında kullanımının uygunluğu değerlendirilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri çocuk ve ergenlerde olumsuz bilişlerin varlığını ve şiddetini değerlendirmede ÇODÖ'nin kullanılabileceğini göstermiştir.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki, grubun yaş aralığının bu araştırmada 8-18 yerine, 9-16 olmasıdır. Bununla birlikte, izleyen çalışmalarla yaş aralığını 18'e kadar çıkarılabilir ve lise eğitimine devam eden ergenleri de kapsayacak biçimde ek geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılabilir. Araştırmanın bir başka sınırlılığı ise geçerlik analizlerinde klinik tanısı olan bir karşılaştırma grubunun bulunmamasıdır. Schniering ve Rapee'nin (2002) çalışmasında depresyon, kaygı ve davranım bozukluğu olan çocuk ve ergenlerin her dört alt-ölçekte tanısı olmayan çocuklardan daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları görülmüştür.

Bu sınırlılıklarla birlikte, hem klinik uygulamalarda hem de tedavilerin etkililiği, yaygınlık ve risk etmenlerini belirlemeye yönelik araştırmalarda bu ölçekten yararlanılabileceği düşünülmektedir. Çocuk ve ergenlerde içeyönelim ve dışayönelim bozukluklarla ilgili düşünce içerikleri hakkında bilgi edinilebilecektir. Son olarak, olumsuz otomatik düşüncelerin içeriğini bilmek, okul başarısızlığı ve zorbalık gibi eğitim ortamlarının sorunları hakkında da değerli bilgiler sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Amerikan Psikiyatri Birliği (1994) Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, dördüncü baskı (DSM-IV). Washington DC. (Çev. ed.: E Koroğlu) Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 1995.
- Beck AT (1976) Cognitive Therapy and The Emotional Disorders. New York: New American Library.
- Beck JS (2005) Cognitive Therapy For Challenging Problems. New York: The Guilford Press.
- Erol N, Şimsek Z, Öner O ve ark. (2005) Behavioral and Emotional Problems Among Turkish Children at Ages 2 to 3 Years. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 44:80-87.
- Hogendoorn SM, Wolters LH, Vervoort L ve ark. (2010) Measuring Negative and Positive Thoughts in Children: An Adaptation of The Children's Automatic Thoughts Scale. Cognitve Ther Res, 34:467-478.
- Karakaya I, Coşkun A, Ağaoğlu B ve ark. (2007) Çocukluktaki Olumsuz Düşünceleri Değerlendirme Ölçeği Geçerlik-Güvenirlilik Çalışması. Türk Psikiyatri Dergisi, 18:155-162.
- Kaslow NJ, Stark KD, Printz B ve ark. (1992). Cognitive Triad Inventory for Children: Development and Relation to Depression and Anxiety. J Clin Child Psychol, 21:339-347.

- Kendall PC (1984) Behavioral Assessment and Methodology. Annual Review of Behavior Therapy: Theory and Practice, 9:39-94.
- Leitenberg H (2002) Children's Negative Cognitive Errors Questionnaire (CNCEQ). University of Vermont, Burlington. USA.
- Merikangas KR, He JP, Burstein M ve ark. (2010a) Lifetime Prevalence of Mental Disorders in US Adolescents: Results from The National Comorbidity Study-Adolescent Supplement (NCS-A). J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 49:980-989
- Merikangas K.R., He J.P., Brody D. ve ark. (2010b) Prevalence and Treatment of Mental Disorders Among US Children in the 2001-2004 NHANES. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 125:75-81
- Ronan KR, Kendall PC, Rowe M (1994) Negative Affectivity in Children: Development and Validation of a Self-Statement Questionnaire. Cognitive Ther Res, 18:509-528
- Schniering CA, Hudson JL, Rapee RM (2000) Issues in the Diagnosis and Assessment of Anxiety Disorders in Children and Adolescents. Clinical Psychol Rev, 20:453-478
- Schniering CA, Rapee RM (2002) Development and Validation of a Measure of Children's Automatic Thoughts: The Children's Automatic Thoughts Scale. J Beh Res Ther, 40:1091-1109
- Stark KD, Best LR, Adam T (1990) Development and Psychometric Evaluation of a Depressogenic Thoughts Questionnaire for Children, Yayınlanmamış Araştırma Raporu
- Sümer N (2000) Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. Türk Psikoloji Yazıları, 3:74-79

Yazışma adresi/Address for correspondence:

e-mail: deryaatalan@gmail.com

Alınma Tarihi: 03.02.2013

Kabul Tarihi: 04.07.2013

Received: 03.02.2013

Accepted: 04.07.2013